

ВЕЖА

нія вякі В. атрымала пашырэнне ў дойлідстве як элемент абарончых збудаванняў. У эпоху Адраджэння і ў Новы час выкарыстоўвалася пры будаўніцтве замкаў, храмаў, палацаў.

У Беларусі з'яўленне В. звязана з будаўніцтвам драўляных замкаў. Першыя В. мелі форму квадратных або 8-гранных у плане драўляных зрубаў, якія ставіліся ў вызначаных месцах замковых умацаванняў і наkrываліся конусападобнымі шатрамі. У 2-й пал. 13 ст. з удасканаленнем абарончай сістэмы драўляныя замкі пачалі дадавацца асобна паставленымі каменнымі В. — данжонамі (*Камянецкая вежа*, гарады Брэст, Гродна, Навагрудак, Полацк, Тураў Жыткавіцкага р-на). Такі тып збудаванняў дазваляў весці кругавую абарону праз *машыкулі* і з верхняй пляцоўкі па-за зубцамі. З 15 ст. пры будаўніцтве замкаў па вуглах крапасной сцяны ставілі шматгранныя абарончыя каменныя В. з зубцамі і 4-схільнымі шатрамі ў завяршэнні (*Гродзенскі Стары замак*). Часам вуглавыя В. былі шмат'яруснымі і прызначаліся для жылля і абарон (Лідскі замак, Крэўскі замак). На мяжы 15—16 ст. у кампазіцыі княжацкіх замкаў Беларусі пераважалі 2-ярусныя В. (васьмярык на чацверыку, *Мірскі замковы комплекс*). У дэкоры В. замкаў выкарыстоўваліся нішы, байніцы і арнаментальныя паясы, якія атынкоўваліся ў белы колер і ў спалучэнні з чырвонай цэглай стваралі маст. не-

Да арт. Вежа. Пажарная каланча ў г. Гродна.

паўторнасць. У кампазіцыі замкаў з'явіліся ўязныя В.-брэмы (*Нясвіжскі палацава-паркавы комплекс*), якія пазней атрымалі пашырэнне пры будаўніцтве культавых і палацавых комплексаў. У канцы 15 — 1-й пал. 17 ст. вежавыя формы выкарыстоўваліся ў кампазіцыі культавых пабудоў: фланкіравалі гал. фасады храмаў-

ВЕЖА, архітэктурнае або інжынернае збудаванне са значнай перавагай вышыні над старанай ці дыяметрам асновання. Па функцыянальным прызначэнні вылучаюць В.: абарончую (аблогавая), дазорную (вартаўская, каланча), сігнальную (маяк, мінарэт, званіца), гадзіннікавую, воданапорную, рэтрансляцыйную (радыё- і тэлевежа). Па форме бываюць круглага («круглік»), авальнага («чацверык») і шматграннага («васьмярык») сячэння. Існуюць В. асобна паставленыя і тыя, што ўваходзяць у кампазіцыю будынкаў і збудаванняў. Як архіт. форма ўзнікла ў стараж.-ўсx. цыwilізацыях у будаўніцтве храмаў (зікурат у Месапатаміі) і маякоў (Александрыйскі маяк у Егіпце). У сярэд-

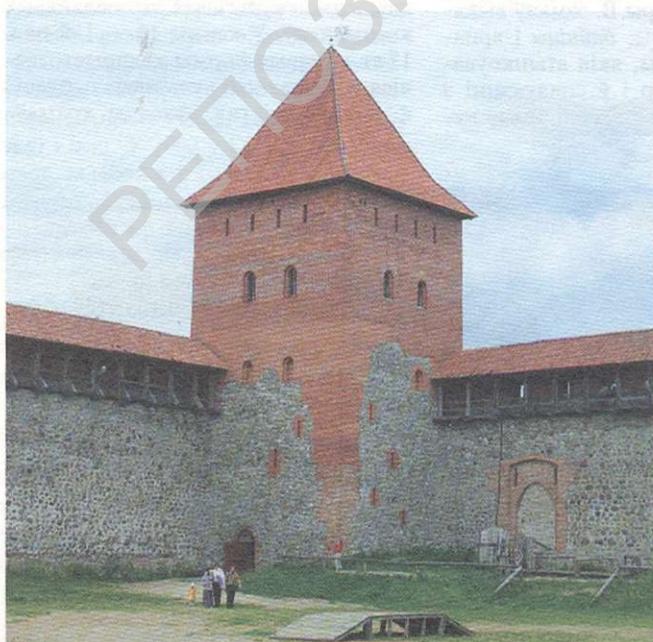

Воданапорная вежа ў г. Бабруйск.

ВЕЖКІ

крэпасцей і сінагог (Сынкавіцкая царква-крэпасць, Быхаўская сінагога), ставіліся над прытворам храма (Гнезнаўскі Міхайлаўскі касцёл). У перыяд сталага барока распаўсюдзіліся 2-вежавыя ярусныя фасады каталіцкіх храмаў (Глыбоцкі Троіцкі касцёл, Мінская Петрапаўлаўская царква). У 18 ст. вежавыя формы выкарыстоўваліся пры будаўніцтве ратуш (Віцебская ратуша, Магілёўская ратуша). У архітэктуры класіцызму В. ўключалася ў кампазіцыю палацаў (Гомельскі палацава-паркавы ансамбль, Ко́саўскі палац). У 19 ст. ў Беларусі В. была асн. формай пажарнай каланчы (Гродна), будавалі воданапорныя В. (Бабруйск, Мінск). У 20 ст. вежавыя формы атрымалі горадабуд. значэнне (жылыя дамы вежавага тыпу ў ансамблі Прывакзальнай пл. ў Мінску). У сучаснай бел. архітэктуры В. ўтварае аб'ём або з'яўляецца кампазіцыйным элементам культавай, грамадской і жыллёвой архітэктуры.

Ю.Ю.Захарына.

Вежа ў Лідскім замку.